

ÚJPEST

Hűszéves legénynek vacsna ita álmodott a nyomor. Itt: „kinn, valahol tán Újpesten”, a büszkös leheletű börgyárak tövében, földbe ragadt kis házak szalmazsákján, az enyvszagú asztalosműhelyek forgácsolószékében, a háromlábú székekben a parányi suszterájokban. Itt sápadt szövőláncok szóték álmutkat suhogó kartonokba, s közben köhögtek, jaj, köhögtek, s hajukba ősz tincsként ragadt a pamutpípe; rossz cipőben járt a timárségéd, a finom borók garmadába Mauthner pénzszékéje telt, petróleumlámpa világított a Tungsram-gyári munkás szűk szobájában, s a villanykörték árából Aschner Lipót tett milliót millióra. Janus-arcú peremváros volt Újpest, a proletárviskókban rendet vágott a tüdőbaj, s tokát eresztették a polgárok kertés villáik tekintélyt parancsoló kerítése mögött...

Az egykor hűszéves timárségéd és szövőláncok megöregedtek. Kerületük viszont megfiatalodott. Sebb, csinosabb, mint volt, gazdagabb. Csendes, nyugodt álmu éjszakáin többé soha, de soha nem álmodik a nyomor.

Százmillió forint megtakarítást vállaltak a gyárak

Az Egyesült Izzóban, a Chinoinban, a börgyárakban ma is gyűjtik a milliókat. Soha olyan szorgalmasan, mint most. Sokan tartják számon. Sokan szaporítják a nép szépen gyűlő vagyonát.

Az újpesti gyárak munkásai, műszaki emberei az idén százmillió forintot akarnak megtakarítani az országban. Irigkedhet Aschner úr — ha ugyan megvan még valahol — csak az ő egykori gyárában negyvenmilliót vállaltak ebből a százból! Egyébként is aligha ismerne a gyár. Mióta nem ő az ura, az üzem Európa legnagyobb hirtárcsészégyarává nőtt. Ma negyven országban szállít, szinte átfogja az egész világot az Izzó. Gazdái: a munkások, a műszakiak most mégis minden eddiginél jobban, erőteljesebben kívánják fejleszteni a gyárat. Elkészítették társulati tervüket, egészen 1975-ig, s meghatározták benne a fejlesztés programját. Alapos vizsgálattal felmérték az egész világ szükségletét — lám: az újpesti munkás megtanult világméretben gondolkodni, számolni! — hoztatták az öt kontinens várható fejlődését, erre építették munkatervüket. S készítették más programot

is, 53 oldalas könyvet, nagyon gondos vizsgálattal, a gyár dolgozóinak véleményén épülő tervet. Ebben az áll: hogyan, s hol akarják megtakarítani azt a negyvenmilliót, amelyet erre az évre vállaltak. S bár alapos ez a terv, szakemberek véleménye szerint kezd elavulni: a munkások újra megafolják eredeti elképzeléseiket. Példának ott a Vacuumtechnikai Gépgyár. Dolgozói eredetileg ötmillió forintot megtakarítást vállaltak, ez került a nagy könyvbe. Am azóta rálicsítáltak; nem kevesebbel, mint félmillió forinttal megtoldották. S van még egy nagyon reális és megalapozott céljuk, szinte páratlan az Izzó történetében: hároméves tervüket két és fél hónappal előbb, 1960. október 15-re hiánytalanul teljesíteni akarják.

Ha ugyan nem járnak ezzel is, mint tavaly a takarékosági vállalással. Először 23 és félmillió forintot ígértek. Fél esztendő múlásával már többet mondtak — Szilveszter napjáig pedig 35 milliót ígérték a közös kasszába. Visszakaptak belőle átlag 21,8 napi keresetnek megfelelő nyereségrészesedést, ebből készpénzben megkapott mindenki 15 napot.

Egy millió forintot — jó gazda módjára — félretettek. Sok minden lesz belőle.

Ebből bővítik a gyári orvosi rendelőt, egyebek között teljes fogászattal; nem kell délután fogorvoshoz járni, ott lesz helyben. Építenek új bölcsődét; a meglévő már szűk, kinőttek. Még az idén megkezdik

Formálódnak az emberek

Régi gyárban, fiatalban valami új formálódik ebben a Duna-parti kerületben. Valami új: tisztább, egyértelműbbé válik az emberek láda. Elemei már ma pontosan felismerhetők. Új versenyformák alakulnak a Pannónia Szórmegyarban, az orvosi műszerezés között, a Pneumatikus és Hidraulikus Gépek Gyárában, s másutt, mindenfelé Újpesten. Brigádok alakulnak, s kezdenek vetelkedni a „szocialista” címért, jellegért. Nem tűnnek maguk közötti fegyvelmezellen, mihaszna embert, kezdenek közösen tanulni, művelődni, s közös erővel, jobban, okosabban, mint eddig, gyarapítják a népvagyont.

Nagy dolog ez. Mértékül elég ennyi, hogy ebben a kerületben igen jelentős kárt, mintegy kétmilliárd forintnyi veszteséget okozott az ellenforradalom. Aztán 1957-ben sorra rendezték az üzemek dolgát, tavaly pedig alapjában megfordult a helyzet. Az újpesti gyárak — jóval az országos átlag felett — 17,3 százalékkal túlteljesítették tervüket, exportfeladataikat még nagyobb arányban: csaknem 4 százalékkal lejjebb szorították az önköltséget, s megvetették az ideai eredményesorozat fundamentumát.

Most pedig dolgoznak szorgalmasan, Újpest becsületére, hazánk dicsőségére. Tetteikkel, munkájukkal megszabják egész kerületük jelenét, holnapját.

Múlt és jelen — régi házak az újak mellett a Papp József téren.

Új iparágak születtek

Egészen új iparágak telepedtek meg a felszabadulás óta Újpesten. Itt a Vacuumtechnikai Gépgyár: valaha kis javítóműhely volt, ma Európa-hírű üzem. Ballonfúvó automatáit — egy ilyen gép naponta 24-25 ezer villanykörte üvegburáját készíti el — ismerik a szocialista tábor csaknem minden országában. Teljesen új üzem az Oxigéngyár. Az Asztalosgyár helyén a háború alatt ősi di kis ládaüzem volt. Ma ez a gyár látja el az ország nagy részét kitanó minőségű hálószoba-bútorral. Mindig többlet: az idei terve több mint kétszerese tavalyi teljesítményének. Új iparágat képvisel a Pneumatikus és Hidraulikus Gépek Gyára. Hasonló jellegű üzem Európa-szerte csak Svájcban van, s a külföldi gyárral a világpiacon teljes sikerrel versenyez az újpesti. Új az Or-

vosi Műszergyár: ez is fél világra szállít. A Bör- és Cipőgép Alkatrész Gyártó Vállalat kicsi javítóműhely volt, ma európai színvonalú, kitűnő gépeket készít.

Az új üzemek, az új iparágak mellett békésen megférnek a régi, patinás nevű gyárak. Itt a Chinoin, az ország legrégebbi gyógyszergyára, jövőre ünnepli ötvenedik születésnapját. Az évforduló előkészítésén már javában munkálkodnak, s kész a nagy program is: 1960 júniusára be akarják fejezni — méltó ünnepléssel — a hároméves tervet. Ezért, időbeni felkészülésül, már az idén nyerni akarnak teljes egy hónapot. Ezzel még ebben az évben 31 millió forint értékű többleterméket adnak az országának. Jól is jön: a Chinoin legtöbb cikke keresett exportáru, megbízható, jó gyógyszer.

Nyolcszáz új lakás

A kerület kis házait, szép új telepeit körülbelül nyolcvanezer ember lakja. Fejlődése gyors, nagyarányú. Első városépítési tervét 1878-ban készítették. Akkor 25 ezer lakosra gondoltak, s egy négyzetkilométer területre. Igen ám, de a IV. kerület népe ma nyolc négyzetkilométeren él! Sok a lakáskérő, és folyik az építkezés: Elsőnek a Papp József téren épült szép, modern lakótelep, körülbelül 400 lakással. Azután megkezdődött a „kerületi kapujának” kialakítása: az Árpád út és a Váci út sarkán két korszerű, ötemeletes lakóház épült. A legutóbbi években — 1954 óta — kifelé terjed Újpest. A Fóti út és a Szondy utca környékén 1-2 szobás, összkomfortos családi házakból épült egész kis negyed, összesen 800-nál több lakás.

A tervek nagyszabásúak. Teljesen rendezni kívánják az Árpád út elejét. A beépítési tervek a fővárosi tanács illetékes osztálya már készíti. Első ütemként az Árpád úton, a József utcái tömbben kívánják megkezdni majd három, egyenként háromemeletes nagy lakóház építését. Ezzel egy időben lebontásra kerülnek az Árpád út és a Váci út sarkán álló elavult, öreg házak. Ezen a területen parkokat akarnak létesíteni, s ugyanott tervezik három tizenegy emeletes parkház építését. A kerületi pártbizottság és a tanács végrehajtó bizottsága azt akarja, hogy a Váci úttól a Temesvári utcáig főútvonalhoz illő, több emeletes lakóházak szegélyezék majd az Árpád út két oldalát.

EGÉSZSÉGES KERÜLET

Újpest egészségügye 1950 óta — a lételemes rendelőintézet megnyitásától — lényegesen megjavult. A gyermekek tbc-s fertőzöttsége ebben a kerületben a felszabadulás előttiéknél ötvenedére csökkent. Kiepült a körzeti orvosi hálózat is, hét rendelő működik, a nyolcadik a Fóti úti új telepen lesz. Tizenhét üzemben van orvosi rendelő, s példásan szervezték meg a gyermekek poliklinikai gondozásának rendszerét. Itt van az ország első kórházi izotóplaboratóriuma, s most rendezik be a teljesen modern szivbeteg-gondozó állomást.

Ami gond: a központi rendelőintézet túlszűfolttsága. Naponta 4000 beteg ellátására tervezték, de jelenlegi forgalma átlagban 5000 fő, gyakran eléri a 6000-7000 személyt is. Az ok: Vácig, sőt, egyes betegségekkel Balassagyarmatig ide jár Újpest közeli és távoli környéke.

Tisztasági fürdő csak egy van a kerületben, meg egy kis zuhanyfürdő. Strand sincs egyenlőre több. Most terveznek új strandot, a Duna-partra.

A legnagyobb probléma az egykori elfekvő kórház. A Klára utcában ma is létezik, 160-200 ágyas befogadó képességű. Jelenleg a Chinoin raktára és ampullázója (!) van benne. A gyárban most nagyszabású rekonstrukció folyik. Helyes lenne, ha ennek keretében gondoskodnának a fontos — és mindig ilyen célt szolgáló — egészségügyi létesítmény felszabadításáról. A kerületben feltétlenül szükség van rá.

A kórházak mosodaproblémája megoldatlan. Egy van csak. Indokolt lenne megalósítani a kerületi orvosok tervét: egy új mosoda létesítését.

*

Kerületi sétánk véget ért. Az egykori periferián voltunk kint, „valahol tán Újpesten”. Fővárosunk mélyről indult, messze jutott részében. Gyárakban ott formálódik a jövő. Küzd gondokkal, több-kevesebb sikerrel rendezgeti életét, épül, bővül, gazdagodik.

Más, mint volt. Holnap ismét más lesz, sebb, mint ma. Talán ifjabb is. Nem csoda. Mai életünk megfiatalít embert, várost egyaránt.

Lantos László

Troli vagy autóbusz kell a Fóti útra

A közlekedés javításra — egyes részeken igen gyors, lehetőleg azonnali javításra szorul. A villamosok különösen baj nincsen, egy vonalán, a Baross utcán azonban rossz a közlekedés, részben azért, mert egy vágány van, másrészt, mert errefelé sok a teherforgalom, s ez feltartja a villamosokat. Ami nagyon sürgősen kellene: egy trolivonal, vagy legalább autóbuszjárat a Fóti útra, a Váci út és a XV. kerület között. Erről a területről több mint tízezer ember jár dolgozni a kerület északi részén levő nagyüzemekbe. Ma ki gyalog, ki kerékpáron, ki nagy kerülővel, a kerület központján át. Súlyosbítja a helyzetet, hogy itt van Rákospalota-Újpest vasútállomás is, ahol a vidékről bejárók ezrei szállnak le a munkásvonatokról. A Fóti utat nemrég teljesen átépítették, alkalmas trolivonal vagy autóbusz-közlekedésre. A megoldás pedig maholnap már halaszthatatlanná válhat!

Újpest ellátása nem kifogástalan. Az árúellátással számottevő baj nincs, de az üzlethálózat tekintélyes részben elavult. A boltok — a vendéglátóipari üzemekkel együtt — mintegy négyszáz van Újpesten — ma többé-kevésbé átalakítva egykori kis magánüzletek helyén működnek, általában zsúfoltan, raktárhiánnyal küszködve. Némi enyhülés most várható. Elkészül a Papp József téri új telep üzletháza (immár a harmadik megígért határidőre!), valószínűleg május második felére. Ugyancsak májusban megnyitják a most átépítés alatt levő népbüféit is. Korszerűsítik az Állami Áruházalzatot, amelyben levő RÖLTEX-et. S amiért jogosan gúnyolódhatnak az újpestiek: tavaly ősz óta egyfolytában tart az addig igen látogatott, nagyforgalmú maradekbolt átépítése. Nem is lesz kész, csak a nyár végére, ha ugyan a Fém munkás-gyár korábban nem szállítja a portált. Ez hiányzik csupán, s ezért áll „árkád” az Árpád úton, míg a bolt egy tenyérnyi kis zugban „működik”.

A kerület belterületén elég a bolt, a peremrészekeken viszont nincs elég üzlet. Teljesen megoldatlan a Fóti úti lakótelep ellátása, itt az asszonyoknak kenyérért, zöldségért a környék egyetlen KÖZERT-boltjához jó darabot kell gyalogolniuk. Telek van, amelyre építeni le-

hetne, az elképzelés is helyes: iparcikk-bolt, fűszerüzlet, kisvendéglő, cukrászda, fodrászkerülde ide. A helyzet tarthatatlan, a környék szinte tisztán munkáslakosságához teljesítéssel méltatlan. Ugyanígy megoldatlan a Megyeri út ellátása. Ide is bolt kellene, de csak 1962-re ígérik. Késő, előbb van rá szükség!

Tornaünnepélyre készülnek a kislányok a Bányai Júlia gyermekotthonban. (Sándor felv.)

Duna-part — halászesárda nélkül

Újpest Duna-parti kerület, valaha híres volt halászesárdaíróiról. Ma egy sincs. Mos tervezik, hogy a megyeri csárdát ismét visszaalakítsák, eredeti rendeltetésének megfelelően. Gondoltak arra is, hogy a Pokolcsárdá helyén megnyitott hangulatos — kisvendéglő konyhát kap, s halételeket is készíthet. Mindkettőre szükség van, a lakosság igényli.

A legnagyobb gond azonban, hogy az egész kerületben nincs egyetlen számottevő szórakozóhely. Aki kulturáltabb szórakozásra vágyik, kénytelen beutazni a város belsejébe. Most gondolkodnak arra, hogy a könyvtár hamarosan

Színházat, több mozi, kiállítástérmet kér Újpest

Épül az újpesti gyermekek óvodái, iskolái élelmészételeg megoldó, új, modern konyha, s ismét az üzemek, meg a társadalmi szervek a dícséret: napközi otthont létesítenek egy volt kocsmából az elhagyott, egyedül élő öregeknek. Ötven személyesre terve-

zik, felszerelik rádióval, kis könyvtárral, sakkasztal, konyhát építenek hozzá. Kellemes, nyugodt környezetben tölthetik majd napjaikat az öregek.

Újpest kulturális ellátottsága nem kielégítő. Mozi mindössze négy van; a korábbi években kettő-hárommal is több működött. Ami van, elavult, túlszűfolt. Színház nincs, pedig nagyon kellene, kiállítási terem nincs, pedig a kerületben élnek hívatásos művészek és sok az öntevékeny alkotó.

Egyszóval: aki nívós szórakozásra vágyik, be kell utaznia a város belsejébe. Újpesten mindegyé módja nincs. Meg amin viszonylag egyszerű lenne segíteni: a filmellátás sem jó. Egy központi — és igen zsúfolt — kultúrotthon, a Munkásotthon (viszonylag rendezettebb körülmények között), néhány üzemi kultúrterem és ház szolgálja a két könyvtáron kívül Újpest művelődésének ügyét. Okvetlenül alapos felülvizsgálatra, gondoskodásra — mégpedig felsőbb szintű gondoskodásra — szorul Újpest kulturális ellátottságának problémája.

Víz, villany, úthálózat

A kerület vízellátásában is súlyos örökséget hagyott a régi világ. A vízművek itt telepedtek meg, a város akkori urai — jó zsiros panama volt — mégis egy belga céggel építtették az újpesti vízvezetékét, a kerület kis részében. Az elmúlt évek fejlődésére jellemző, hogy bár Újpest utainak hossza alaposan meghaladja a száz kilométert, máig mégis csupán tíz utcárcsész maradt, amely még nem kapott vízvezetékét. Ezen az idén másfél kilométer hosszú cső fektetésével enyhítenek.

A világítással még sok a tennivaló, s a tanács sokat tesz a közvilágítás megjavításáért. Fejlődés ebben az évben is várható. Az üzemek és a tanács amúgy is jó együttműködésnek ismét szép példáját látjuk. Az Árpád útra modern világítást terveztek. Az Egyesült Izzó tüstént jelentkezett: terven felül elkészíti hozzá a

szükséges világító testeket. Esztendő végére a közös munka eredményeként korszerű világítás lesz ebben a kerületben is. A gyárak különben mással is segítenek. Az Izzó például kikövezte a gyár előtti autóbuszvégállomást, s elváltatta a környéki utak karbantartását.

A csatornázással gond van. Méghozzá nem is gyorsan megoldható gond. A hálózat régi, kinőtte a kerület. Sok helyütt lehetetlen az új lakóterületeket bekapcsolni. Különösen a megyeri részen súlyos ez a gond. Megoldása csak akkor várható, ha idővel teljesen átépítik a főgyűjtő csatornát.

Újpest utai, utcái közül még sok a burkolatlan, járdáinak nagyobb részét nem borítja aszfalt. A hiányzó burkolás, aszfaltozás nem csekély fejtörést okoz. Most társadalmi úton is próbálkoznak javítani a helyzeten.